

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

na, sed necessaria etiam sit pluralitas substantiarum A
 indiuiduarum, seu incommunicabilium, ac subsi-
 stentiarum, quæ esse nequit sine distinctione reali
 vnius substantiæ ab alia. Itaque sicut in Christo est
 ratio personæ naturæ diuinæ, & ratio personæ natu-
 ræ humanæ (est enim indiuidua substantia naturæ
 diuinæ, & indiuidua substantia naturæ humanæ, li-
 cêt quod Christus indiuidua, id est, incommunica-
 bilis, substantia sit naturæ humanæ, non habeat ex
 propriis naturæ humanæ, sed ex Verbo diuino, quod
 est hic homo à natura singulari humana, quam ha-
 bet vnitam, incommunicabilitatem verò habet ex
 se: non tamen sunt duæ personæ, quia non sunt duæ
 substantiæ indiuiduæ, sed vna tantum propter vni-
 tatem substantiæ: ita Filius & Spiritus sanctus ha-
 berent duas rationes personæ, non tamen essent
 duæ personæ, sed vna tantum. Quo loco aduerte,
 eodem modo teneri aduersarios soluere simile ar-
 gumentum, quod tunc contra eos posset fieri, de
 Patre & spiratore: esset enim tunc spirator quid in-
 communicabile, eò quod soli Patri conueniret, ac
 proinde haberet rationem personæ.

ARTICVLVS III.

Virum Spiritus sanctus procedat à Patre
 per Filium.

Affirmans
 conclusio in
 quo sensu sit
 vera.

ONCLVSIO affirmat, eamque admit-
 tit Concilium Florentinum in literis
 sanctæ vniõnis. Ex dictis verò art. præ-
 cedente disputatione 2. patet, in quo
 sensu sit vera, & asseratur à Sanctis. Si enim specte-
 mus Filium quatenus à Patre habet eandem vim
 spiratuum numero, quæ est in Patre, dicendum est
 Spiritum sanctum procedere ab vtroque immediatè,
 & simul etiam quodammodo à Patre per Filium,
 quatenus Filius per virtutem acceptam à Patre spi-
 rat. Itaq; vtrique supposito tribuitur spiratio im-
 mediata, sed supposito Patris, simul etiam quodam-
 modo mediata, quatenus Filio communicauit eam-
 dem virtutem numero, qua vterq; spirat immediatè.

Spiritum
 sanctum esse
 à filio per 1. a-
 gram non sit
 concedendum.

Dubium est, vtrum hæc etiam sit concedenda,
 Spiritus sanctus est à Filio per Patrem? D. Th. hoc loco
 ad vltimum videtur eam negare. Durandus verò in
 1. d. 1. q. 3. & Torres hoc loco censent posse in hoc
 sensu concedi, id est, per virtutem acceptam à Patre:
 quemadmodum concedimus, Prætozem operari per
 regem, id est, per facultatem communicatam à rege.
 Et quidem placet quod dicunt, quamuis propositio
 sine distinctione non sit concedenda.

An sit ad-
 mittendum
 Spiritum san-
 ctum esse prin-
 cipaliter,
 aut proprie à
 patre.

Dubitatur etiam, vtrum concedendum sit, Spiri-
 tum sanctum esse principaliter à Patre, & esse pro-
 prie à Patre? D. Augustinus 1. 5. de Trinit. cap. 17. &
 26. in hoc sensu affirmat Spiritum sanctum esse prin-
 cipaliter à Patre, quod Pater à se habeat, vt produ-
 cat Spiritum sanctum, Filius verò non à se, sed à Pa-
 tre id accepit per generationem. Cum enim cap.
 17. prius dixisset, Spiritum sanctum principaliter pro-
 cedere à Patre, subiunxit: Ideo addidi principaliter,
 quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperit-
 tur: sed hoc quoque illi Pater dedit. Hieronymus
 etiam, aut quicumque alius eius operis est autor,
 tom. 4. in expositione Catholice fidei, Nicenique
 symboli, scribens ad Cyrillum in eodem sensu ait:
 Credisus in Spiritum sanctum, qui de Patre processit
 proprie. Et inferius: Spiritum sanctum verum Deum
 inuenimus in Scriptura, & de Patre proprie esse. Ve-
 rum licet hi Patres in sensu explicato eo modo lo-
 quantur, numquam tamen est concedendum, Spiri-

tum sanctum minus principaliter, aut minus pro-
 prie procedere à Filio, neque id ipsi vquam con-
 cessissent. Non etiam videtur vsurpandus modus il-
 le loquendi, sed pie exponendus.

ARTICVLVS IV.

Virum Pater & Filius sint vnum principium
 Spiritus sancti.

DISPVATIO I.

ONCLVSIO affirmat. Eam probat D. Pater & Fi-
 lius sunt vnum prin-
 cipium Spiritus
 sancti.

Thom. quia in diuinis omnia sunt vnum
 inter quæ id non impedit relationis op-
 positio: sed Pater & Filius non opponun-
 tur relatiuè in hoc, quod sint principium Spiritus
 sancti: ergo Pater & Filius sunt vnum Spiritus san-
 cti principium.
 Aduerte, conclusionem propositam eo modo,
 esse de fide. Definita namque fuit in Concilio Lug-
 dunensi cap. Fidei. de summa Trinitate & fide Ca-
 tholica lib. 6. vbi sic habetur: Spiritus sanctus eterna-
 liter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus prin-
 cipis, sed tanquam ex vno principio, non duobus spiri-
 tionibus, sed vna spiratione procedit. Et inferius: Dam-
 namus omnes qui temerario ausu presumpserint asse-
 re, quod Spiritus sanctus ex Patre & Filio tanquam ex
 duobus principis, & non tanquam ex vno procedat.
 Et in Concilio Florentino in literis sanctæ vniõnis
 his verbis: Spiritus sanctus sum esse subsistens habet
 ex Patre simul & Filio, & ex vtroque aternaliter tan-
 quam ab vno principio, & vnica spiratione procedit.

DISPVATIO II.

Virum hæc sit propria, Pater & Filius sint vnum
 principium Spiritus sancti.

Diuus Thomas hoc loco refert sententiam quo-
 rumdam, qui dicebant, prædictam proposi-
 tionem non esse propriam. Ducebantur in hæc
 sententiam, quoniam cum nomen, principium Spiri-
 tus sancti, non sit nomen personæ, sed cuiusdam
 proprietatis communis Patri & Filio, dicebant non
 esse nomen substantiuum, sed adiectiuum: vnum
 verò adiectiuum non determinat aliud, sed vtrum-
 que determinat substantiuum: quare cum in hæc
 propositione, Pater & filius sint vnum principium
 Spiritus sancti, ponantur duo adiectiua à parte præ-
 dicati, videlicet, vnum, & principium: de Patre verò
 & Filio non sit verum dicere quod sit vnus, propo-
 sitio non erit vera, nisi dixit, vnum, sumatur aduer-
 bialiter, ac sit sensus, Pater & Filius sunt vnum prin-
 cipium Spiritus sancti, id est, vno modo principium:
 quæ locutio est impropria. In eo ergo sensu dicunt
 propositionem vsurpatam esse à Sanctis, & esse ve-
 ram, impropriam tamen.

Hanc sententiam impugnat D. Thomas. Primò,
 quia si propositio illa in eo sensu concederetur, &
 affirmaretur à sanctis Patribus, concederetur etiam
 hæc, Pater est duo principia Filij & Spiritus sancti,
 id est, duobus modis principium, nempe per
 intellectum, & voluntatem, generando, & spiran-
 do: eam tamen non concedunt. Secundo, quia li-
 cêt nomen, Principium, significet proprietatem, si-
 gnificat tamen eam substantiuè, quemadmodum
 nomina, pater, dominus, & cæc. sunt nomina sub-
 stantia. Atque inde sumit rursus argumentum
 ad con-

ad confirmandam conclusionem propositam, quia nomina substantiva non dicuntur in plurali, nisi forma, quam in concreto significat, multiplicetur in iis, de quibus dicuntur: quare cum vis spiritalis, spiritalis activa, quam hoc nomen substantivum, principium Spiritus sancti, de formali significat, sit eadem numero in Patre & Filio, certe quemadmodum haereticum est dicere, Patrem & Filium esse plures Deos, orthodoxum vero esse unum tantum Deum, eo quod Deitas, quam substantivum, & in concreto nomen Deus significat, non multiplicetur in Patre & Filio: sic etiam falsum erit, Patrem & Filium esse plura principia, verum autem atque orthodoxum, esse unum tantum principium Spiritus sancti. Confirmatur autoritate Augustini 5. de Trinitate cap. 14. dicens: *Sicut Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt unum principium creaturarum: ita Pater & Filius sunt unum principium Spiritus sancti.*

Gregorius Ariminensis in 1. distin. 12. quaestione 1. & quidam alij quos citat, ex quodam alio capite censent, eamdem propositionem in rigore, & iuxta proprietatem sermonis, atque adeo simpliciter esse falsam: nempe quia, licet nomen illud, principium Spiritus sancti, substantivum sit, significetque de formali eadem numero spirationem activam Patri & Filio communem, quia tamen supponit pro suppositis Patris & Filij, quae sunt plura, censent simpliciter ac in rigore Patrem & Filium esse plura principia Spiritus sancti, esto eadem vi spiritalis, eademque spiratione activa numero Spiritum sanctum spirent. Addunt vero, ad Sanctis concedi & asseuerari Patrem & Filium esse unum principium Spiritus sancti, quia uno modo, & tamquam unum principium sunt Spiritus sancti. Id quod explicant in hunc modum. In rebus, inquit, creatis nunquam plura principia concurrunt ad eundem effectum producendum, nisi vel diverso modo concurrant, vel effectus plus sit ab utroque principio, quam ab altero tantum: quia ergo Spiritus sanctus eodem modo est à Patre & Filio, neque plus est ab utroque, quam ab altero tantum, fit, inquit, ut quamvis simpliciter Pater, & Filius non sint unum principium Spiritus sancti, sed plura, dicantur tamen habere instar unius principij. Eaque ratione volunt, ut Concilium Lugdunense & Florentinum, licet definiunt Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio una spiratione, non tamen definiunt Patrem & Filium esse unum principium Spiritus sancti, sed Spiritum sanctum esse à Patre & Filio tamquam ab uno principio.

Sententia haec temeraria est profecto, & parum clara in fide, ne aliquid amplius dicam. Luce enim clarius constat, mentem viri usque Concilij fuisse definire, Patrem & Filium esse unum tantum principium Spiritus sancti, quod erat dubium, neque dictionem istam, tamquam, à Concilio fuisse appositam ad diminuendum, sed ad declarandum: quem admodum ponitur, quando dicimus, omnes creaturae sunt à tribus personis divinis, non tamquam à tribus causis, sed tamquam ab una causa. Se loquitur D. Ioannes 1. cap. de Christo, cum ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi emigeniti à Patre.* Adde, quod Concilium Florentinum tollit omnem ambiguitatem: ante illa enim verba in eisdem literis sanctae unionis praemisera verba, quae sequuntur: *Latini affirmaverunt, non se hac mente dicere Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio, quod duo ponant esse principia, seu duas spirationes, sed ut unum tantum asserant esse principium, unicamque spirationem Spiritus sancti: prout haecenus asseruerunt.* Quod si aduersarij Molina in D. Thoma.

A respondeant, Concilia definiuisse quidem Patrem & Filium esse unum tantum principium, at tamen improprie fuisse locuta, intellexisque, id est, uno tantum modo, proprie vero ac in rigore concedendum esse Patrem & Filium esse plura principia propter pluralitatem suppositorum, sane ea sententia erronea erit, autoritateque Ecclesiae detrahet. Ex ea namque sequitur, Ecclesiam, quae ut Paulus 1. ad Timotheum 3. ait, *Columna & fundamentum est veritatis*, in re tanti momenti absque vlla explicatione ac distinctione, eam propositionem tamquam veram, firmamque fide tenendam definiuisse, quae simpliciter, ac in rigore, proprietateque sermonis, esset falsa: id quod esset, Ecclesiam suis definitionibus ansum potius errandi hominibus praebere, quam eos ab erroribus liberare.

B Ut autem pateat propositionem à Concilio definitam simpliciter, ac in rigore esse verissimam, ut etiam lucem multis alijs propositionibus afferamus, sciendum est: Hoc esse discrimen inter nomina concreta adiectivum, & substantivum sumpta. Quod ut adiectiva nomina dicantur pluraliter, satis est pluralitas suppositorum, nec necessaria est pluralitas significati formalis: ut vero substantiva dicantur pluraliter, requiritur tum pluralitas suppositorum, tum etiam significati formalis. Ratio huius regulae est, quam egregie tradit Scotus in 1. d. 12. q. 1. quae ut intelligatur in primis suppono. Perinde esse dicere in plurali numero, *Socrates & Plato sunt albi*, ac dicere *Socrates & Plato sunt plures albi*, ut de se est manifestum: numerus namque pluralis ad significandam, denotandamque pluralitatem rei per nomen significatam, est inuentus. Quod fit, ut idem iudicium sit ferendum de propositionibus, in quibus termino concreto iungitur nomen numerale, siue id commune sit omnibus numeris, ut sunt nomina, plures, multi, siue significet certum ac determinatum numerum, ut significant nomina, duo, tres, & cetera, & de iis propositionibus, in quibus nomen concretum praedicatur in plurali, nullo apposito nomine numerali: quippe cum haec posteriores propositiones illis saltem aequipolleant, in quibus iungitur nomen numerale, numeris omnibus commune.

C Quo facto fundamento, hanc rationem regulae propositae reddit Scotus: *Duo*, inquit, *adiectiva ita sunt affecta, ut neutrum determinet alterum, sed utriusque determinet substantivum, ut patet, quando dicimus, Socrates est musicus albus. Sensus namque est, & Socratem esse musicum, & esse album. Quia ergo, inquit, adiectiva eius sunt natura, ut non se determinent mutuo, sed determinent substantivum, efficitur, ut quando concreto adiectivo additur à parte praedicati nomen numerale adiectivum, neutrum determinet alterum, sed ambo determinent substantivum, aut substantiva, quae sunt à parte subiecti. Atque hinc, inquit, est, ut sensus huius propositionis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres aeterni, sumpto nomine aeterni, adiectivum, sit hic, Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres (ubi vides pluralitatem non cadere supra significatum formale nominis adiectivi, aeterni, sed supra substantiva posita à parte subiecti) sunt, inquam, tres, & eorum quivis est aeternus, ad quod impertinens est, an eadem numero aeternitate, an alia, atque alia sint aeterni. At vero quia quando concreto substantivo à parte praedicati iungitur nomen numerale, fertur in substantivum, cum eoque constructur, denotat pluralitatem, non solum in significato materiali, pro quo substantivum, qui iungitur, supponit, sed etiam in significato formali. Quare haec est haeretica, Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt plures Dei, aut plures Domini: quia terminus numeralis cadens supra*

Discrimen concretorum nominum substantivum, & adiectivum sumptorum ut pluraliter dicatur.

Q 1 supra

supra nomina substantiua, *Dij*, & *Domini*, denotat pluralitatem in Deitate, & in ratione dominij, quæ in suppositis diuinis nulla ratione multiplicantur.

Sciendum est vterius, esse controuersiam non parua, pro quo supponant immediatè nomina hæc substantiua, *principium Spiritus sancti*, & *spirator*. Quæ difficultas ex parte ab hac alia pendet, An sicut ex essentia diuina, & paternitate nostro intelligendi more constituitur Pater, qui est vnum per se, intrinsecè includens Deitatem, realiter verò distinctus per paternitatem à Filio & Spiritu sancto, eodemq; modo constituuntur Filius & Spiritus sanctus ex eadem Deitate, & suis proprietatibus personalibus, filiatione videlicet, & spiratione passiuæ: sic etiam ex essentia diuina & spiratione actiua constituitur spirator, relatiuè oppositus Spiritui sancto, qui similiter sit vnum per se. Verùtamen quia communis est Patri & Filio, nec sit persona, nec suppositum, sed indiuiduum, quoddam subsistens: sicut etiam Deus, aut hic Deus vt concretum quoddam est à natura diuina singulari, nec persona est, nec suppositum, sed indiuiduum quoddam subsistens tribus personis diuinis commune, & vnicuique eorum intrinsecum.

Ochamus, & Gabriel in 1. dist. 12. quæstione 1. & quidam alij affirmant, nomina illa substantiua, *principium Spiritus sancti*, & *spirator*, supponere immediatè pro illo indiuiduo subsistente Patri & Filio communi, quod est vnicum principium quod Spiritus sancti, rationeque illius veram esse hanc propositionem, *Pater & Filius sunt vnum tantum principium Spiritus sancti*: quia sunt illud indiuiduum, quod est vnicum Spiritus sancti principium. Quatenus verò eadem nomina supponunt mediatè pro Patre & Filio, quæ sunt plura supposita secundum rem inter se distincta, quorum cuius verè conuenit, vt sit principium quod Spiritus sancti & spirator, dubitant an in rigore, ex proprietatèque sermonis, concedendum simul sit, Patrem & Filium esse etiam plura principia Spiritus sancti, pluresque spiratores. Propenduntque in partem affirmantem, licet addant, quia verè sunt etiam vnum principium propter illud indiuiduum subsistens Patri & Filio commune, non esse in vsu modum loquendi, qui concedit esse plura principia, idque propter hæreticos, & ne detur occasio errandi simplicibus: eò quod in rebus creatis valere soleat talis consequentia, hæc sunt vnum principium huius rei, ergo non sunt plura principia. Quod idem iudicium ferendum censent hi autores de his propositionibus, *Pater & Filius sunt plures spiratores*, sunt plura principia Spiritus sancti, in quibus à parte prædicati ponitur nomen substantiuum, ac de his, *Pater & Filius sunt plures spirantes*, aut *spirant Spiritum sanctum*, in quibus participium, *spirantes*, & verbum *spirant*, sumuntur adiectiue.

Sunt qui sto machentur aduersus hos Doctores eò quod in diuinis constituent illud indiuiduum subsistens commune Patri & Filio, nostro intelligendi more constitutum ex essentia & spiratione actiua. Videnturque asserere, spiratorem esse concretum deductum solum à relatione spirationis actiue Patri & Filio communi, quasi nomen, *spirator*, de formali eam relationem, præcisè consideratam ab essentia, significet: cum tamen vocabula, *Pater*, *Filius*, & *Spiritus sanctus*, vt ex dictis quæst. 28. art. 2. disp. vltima est manifestum, essentiam simul, & relationem dicant de formali.

Argumentatur verò aduersus Ochamum & Ga-

brilem. Primò, quia id est ponere quæcunq; in diuinis. Secundò, quia sequeretur Spiritum sanctum non immediatè procedere à Patre & Filio, sed ab illo constituto vtrique communi. Tertiò, quia sequeretur Spiritum sanctum à nulla persona immediatè procedere, sed ab illo constituto, quod non est persona. Quartò, quia Scriptura Ioa. 1. affirmat Spiritum sanctum procedere à Patre, non verò ab illo constituto. Et ad Galat. 4. Spiritum sanctum esse spiritum Filij, non verò illius constituti.

Quintò, addunt alij, spiratio actiua aduenit, nostro etiam intelligendi more, Patri & Filio iam constitutis ex essentia & relationibus paternitatis & filiationis: ergo neque cum Patre & Filio, neque cum eorum essentia constituere potest vnum per se.

Sextò, constitutum illud neque est indiuiduum nature diuinæ, neque indiuiduum contentum sub persona diuina in commune: cum ergo in diuinis non aliud sit admittendum indiuiduum, quàm natura diuinæ, aut personæ in commune, consequens est, vt reiiciendum omnino à diuinis sit constitutum ex essentia & spiratione actiua.

Septimò, constitutum illud, si sit admittendum, commune quippiam erit duobus suppositis diuinis, nempe Patri & Filio: ergo non erit indiuiduum in se, ac proinde neque illi conueniet ratio indiuidui, quæ est, esse indiuiduum in se, & diuini à quocumq; alio.

Sit nihilominus prima conclusio. Non videtur negandum, spiratorem esse vnum per se ac subsistens, ex essentia diuina & relatione spirationis actiue constitutum, quod idcirco indiuiduum sit, & non persona, quod Patri & Filio sit commune. Probatur, quoniam in diuinis datur ratio spiratoris, seu spirantis actiue, Spiritui sancto relatiuè opposita, Patrique ac Filio per identitatem realem ac formalem communis. Etenim cum Spiritus sanctus, relatiuè quoddam sit, habere debet correlatiuum: hoc autem non est Pater & Filius, quæ Pater & Filius sunt, eò quod, quæ Pater & Filius, sint duæ res realiter inter se distinctæ, adiuicemque relatiuè oppositæ, non verò Spiritui sancto, nisi secundum rationem spirantis seu spiratoris vtrique communem, in qua sunt vnicum, simplicissimum Spiritus sancti principium, vt Lugdunense & Florentinum Concilium definiunt. Neque video quis neget; aut negare possit, rationem illam Patri & Filio comunem, per quam Spiritui sancto, tamquam ab ipsis spirato relatiuè opponantur. Hoc ita constituto peto: vel ratio illa includit essentiam, vel non: non est dicendum eam non includere, quippe spirator non per relationem tamquam per principium quod, sed intrinsecè per essentiam tamquam per principium nostro intelligendi more remotius, & per voluntatem tamquam per principium proximum spiret Spiritum sanctum: ergo essentiam includit. Et cum spiratoris ratio relatiua sit Spiritui sancto relatiuè opposita, vtiq; adder relationem spirationis actiue, ac proinde erit quippiam intrinsecè constitutum ex essentia & spiratione actiua, non secus ac Spiritus sanctus ex eadem essentia & spiratione passiuæ nostro intelligèdi more est constitutus. Ratioque ipsa postulat, vt sicut vnum relatiuum diuinum, Spiritus sanctus scilicet, essentia includit & addit spirationem passiuæ, ita alterum eadem essentiam includat, & addat spirationem actiuam. Vterius peto, vel ratio spiratoris, nostro intelligèdi modo ita constituta, est vnū per se, vel vnum per accidens: non est affirmandum esse vnum per accidens: tum quia in diuinis omnia sunt vnum simplicissimum, inter quæ non est oppositio relatiua, vt inter essentiam & spirationem actiuam non datur

Qui censent spiratorem non esse indiuiduum constitutum ex essentia & spiratione impugnant Ochamum.

MOL
D

ens autem per accidens appellari nequit vnum simplicissimum, imò neque vnum simpliciter, sed vnum cum addito, & secundum quid: tum etiam quoniam cum Pater & Filius in se sint duae res realiter distinctae adinuicemque relatiue oppositae, neque sit alia ratio formalis, in qua sint vnum principium Spiritus sancti, quam ratio spiratoris (sicut non est alia ratio, in qua tres personae diuinae sint vnum principium creaturarum, quam ratio Dei, quae Deus est, in qua tres personae diuinae sunt vnum) sanè si spiratoris ratio non esset vnum per se, sed per accidens, Pater & Filius non essent vnicum simplicissimum Spiritus sancti principium, sed vnum dumtaxat per accidens, contra definitiones Ecclesiae in Conciliis Lugdunensi, & Florentino.

Spirator est vnum per se subsistens.

Est ergo ratio spiratoris vnum per se, constitutum ex essentia & spiratione actiua, ac proinde est quippiam subsistens: non quidem in ea acceptione, qua subsistens & suppositum idem sunt, sed in ea, qua diuinam essentiam dicimus esse quid subsistens, hoc est, existens independens à quocumque alio, cui quasi inexistat. Etenim, quod diuinam essentiam includit, subsistens hoc modo est: quare si spiratoris ratio essentiam diuinam includit, subsistens erit in acceptione, de qua loquimur. Possumusque idem confirmare, quoniam si per impossibile non esset in Deo ratio Patris & Filij, nec processio per intellectum, sed solum per voluntatem, non minus spirator actiue subsisteret sine Patre ac Filio, quam modo subsistat Spiritus sanctus.

Quo loco, antequam ad postremam conclusionis partem accedamus, obserua, cum quaest. 29. art. 2. disputat. 3. ostenderimus, relationes diuinas, praecise consideratas ab essentia, non subsistere, sed cum essentia constituere quippiam subsistens peculiari sua subsistentia, sanè si vocabulum *spirator*, aut *spirans*, solum esset concretum ab spiratione actiua praecise considerata ab essentia, non significaret indiuiduum subsistens Patri & Filio commune, sed de formali diceret solum relationem nequaquam subsistentem, supponeretque immediatè tamquam pro subsistentibus, & immediatè spirantibus, vt quod, pro Patre & Filio: vnde haec propositio, *spirans spirat Spiritum sanctum*, esset quasi per accidens, & quodammodo vt haec, *album (ostenso Petro) ambulat*: quia non spirans, quae spirans, sed Pater & Filius, quibus superuenit relatio spirantis, & pro quibus nomen *spirans*, tamquam pro spiratoribus, vt quod, supponeret immediatè, spirarent Spiritum sanctum, idque non per spirationem ipsam actiuam tamquam per principium quo, sed per essentiam & voluntatem, intrinsecas quidem Patri & Filio, non verò spiranti, quatenus spirans est. Quocirca non satis videb, qua nam ratione Pater & Filius dici possint vnicum principium spirans, vt quod Spiritum sanctum, vt Ecclesia dicit ac esse definit, si non dicatur nomen, *spirans*, significare immediatè quippiam in sua ratione formali includens simul essentiam ac spirationem actiuam, in quo Pater & Filius sint vnicum principium quod Spiritus sancti, licet in se sint plures res & plura supposita, quorum quoduis, quatenus cum altero in illa ratione formali conuenit, Spiritus sancti spirat.

Obserua etiam, quosdam ex iis, quibus cum disputamus, asserere, essentiam esse de intrinseca ratione cuiusque relationis diuinae, eaque de causa singulas relationes diuinas subsistere: data autem ea opinione, nescio quo pacto defendere possint, singulas personas diuinas nostro intelligendi more constitui ex essentia & relatione, spiratorem, verò non

item. Praterèa non video, qua ratione defendere valeant, relationem spirationis actiuae non esse subsistentem, formalèque spiratoris non esse quippiam subsistens, vt quidam eorum defendere videntur.

Denique in postrema conclusionis parte diximus, rationem spiratoris, seu spirantis, esse indiuiduum quoddam, & non personam, eò quod Patri & Filio sit communis. Et quidem quod nec persona, nec suppositum sit, omnes concedunt, neque sine aperto errore posset negari: quandoquidem de ratione suppositi, ac personae sit esse quippiam incommunicabile: ratio autem spiratoris communis sit per identitatem realem ac formalem Patri & Filio: quippe cum Pater spirator sit Spiritus sancti, & Filius similiter. Quod verò indiuiduum sit, video negari à quibusdam ex contraria sententia autoribus: sed nescio qua probabilitatis specie, nisi pro eodè vsurpent indiuiduum & suppositum, ac similiter neget, essentiam diuinam esse indiuiduum quoddam, propter communicabilitatem realem qua absque vlla sui diuisione communis est tribus personis diuinis, quae communitas licet rationem suppositi tollat, non tamen indiuidui simpliciter, vt communis Doctorum sententia affirmat. Possumusque in hunc modum argumentari. De quacumque ratione formali, siue illa diuina, increataue sit, siue creata, verum est dicere, vel est diuisa in multa, vel non est diuisa: si non sit diuisa, est indiuiduum: quia diuisa in se & diuisa à quocumque alio, quod in numero secum ponat, idque siue simul sit natura communis communitate reali absque vlla sui diuisione, vt sunt, essentia diuina, hic Deus, spirans, seu spirator, siue non: vel est diuisa in multa, & tunc est natura propriè vniuersalis, communitate sola rationis illis multis communis, in quibus est diuisa, qualis est natura humana cõparatione Socratis & Platonis: cum ergo ratio spiratoris, seu spirantis, diuisa in multis non sit: consequens est, vt indiuiduum quoddam sit, neque id aduersarij possint negare, sicut negare nõ possunt, spirationem actiuam, in abstracto significatam, esse indiuiduum relationis diuinae. Quod autem in controuersiam vocari potest, solum est, an cum spirationis ratio indiuiduum sit reali communitate minus late patens, quam essentia diuina: eò quod commune solum sit Patri & Filio, essentia verò communis etiã sit Spiritui sancto: an, inquam, sit indiuiduum intrinsecè includens essentiam, adensque relationem spirationis actiuae per quam essentia quodammodo restringatur, ita vt spirans indiuiduum sit relatiuum sub Deo essentialiter collocatum Spiritui sancto, cui relatiue opponitur, contra diuisum, sicut etiam Spiritus sanctus indiuiduum est sub Deo essentialiter collocatum, & spiranti cui relatiue opponitur, atque ad eodè Patri & Filio quibus spirantis ratio conuenit, contra diuisum: an verò sit indiuiduum dicens solum de formali relationem spirationis praecise significatè ab essentia, ita vt spirans essentialiter & intrinsecè non sit Deus, sed solum per identitatem realem ac formalem, atque haec enunciatio, *spirans est Deus*, similis quodammodo sit huic, *rationalis est animal*. Nos, quod primo loco dictum est, verum putamus, idque credimus sufficienter probari iis, quae à nobis haecenus dicta sunt: aduersarij autem secundum verum arbitrantur.

Spirator non persona, sed indiuiduum commune Patri & Filio.

Antequam secundam conclusionem subiiciamus, diluenda sunt duae obiectiones. Prima est, quae quinto loco fuit à principio proposita, sed in hunc modum claris confici potest. Relationes paternitatis & filiationis, nostro intelligendi modo cum funda-

1. Obiectio.

mento in re, antecedunt spirationem actiuam: eod quod illa sint habitudines eius, a quo alius, & qui ab alio per intellectum, spiratio vero actiua & passiuua sint habitudines eius a quo alius & qui ab alio per voluntatem, & operatio voluntatis supponat operationem intellectus, vt artic. 2. disputat. vltima ostendimus: cum ergo paternitas ante aduentum spirationis actiuae constituat cum essentia vni per se & filiatio similiter: efficitur planè, vt spiratio actiua cum eadem essentia non constituat vnum per se.

Obiectio.

Secunda est, quando tres gradus metaphysici se habent ordine quodam, vt se habent viuens, sensitiuum & rationale, sanè duo extremi sine intermedio, vt rationale & viuens, non constituunt vnum per se: quare cum essentia, paternitas, & spiratio actiua cum inter se ordinem seruent in Patre, vt essentia praeintelligatur paternitati, & paternitas spirationi actiuae, sequitur ex essentia & spiratione actiua non constitui vnum per se.

Ad primam obiectionem.

Ad primam harum obiectionum concessa maiori, & minori, neganda est consequentia. Quomodo enim, quod paternitas & filiatio praeintelligantur aduenire essentiae: non tollit, quin spiratio passiuua, quae nostro intelligendi more aduenire intelligitur posterius eidem essentiae, cum ea constituat Spiritum sanctum, qui est vnum per se: sic etiam illud idem non impedit, quominus ex spiratione actiua & essentia constituantur spirator, qui sit vnum per se. Etenim commune est diuinis relationibus, vt singulae cum essentia constituant vnum per se, nihil impediens alia, quae nostro intelligendi modo praeaduenire intelligatur, constitueretque cum eadem essentia vnum per se. Praesertim cum ea relatio, quae posterius aduenire intelligitur, immediate sit vnum cum essentia, eidemque quasi coniungi intelligatur, & non prius relationi, & per relationem essentiae. Tamen quia neque cum relatione, neque cum essentia habet oppositionem, cum vtraque sit idem atque vnum per se.

Ad secundam.

Ad secundam bene respondet Ochamus, minorem solum esse veram, quando gradus illi talem seruant ordinem, vt tertius per secundum actuet, seu informet primum, ita videlicet, vt tertius sit actus immediatus secundi, & quasi medius primi: quae sanè locum non habent in essentia & relationibus diuinis, in quibus nihil habet rationem actus aut partis, etiam metaphysicam, vel comparatione alterius, vel comparatione suppositi, in quibus sunt, sed essentia immediate est idem cum quacumque relatione, vt in solutione praecedente dictum est.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio. Spirator communicat in essentia diuina cum Patre & Filio: neque ratio spiratoris ita est de intrinseca ratione Patris & Filij, vt est essentia diuina, sed quia spiratio actiua nihil cum Patre & Filio pugnat, quin potius eam sibi efflagitant, ratio spiratoris communis est per identitatem realem & formalem Patri & Filio, suapteque natura eam sibi vendicat, estque vnum per se tam cum Patre, quam cum Filio, qui in ratione spiratoris sunt vnum, tamen inter se, propter mutuam oppositionem, realiter suppositoque distinguantur.

Secunda conclusio elusio. Spirator in essentia communicat cum Patre & Filio, neque spiratoris ratio ita intrinseca illis est vt essentia.

Prima pars ex praecedente conclusione est notissima. Secunda autem ex eo probatur, quoniam cum generatio diuina sit per intellectum, spiratio vero per voluntatem, prius nostro intelligendi more cum fundamento in re intelligitur aduenire essentiae relatio paternitatis, & filiationis, complexique intelligantur rationes Patris & Filij, quam intelligatur aduenire relatio spirationis actiuae & passiuuae, complexique ratione spiratoris & Spiritus sancti:

A ratio ergo spiratoris, seu spirantis, minus est de intrinseca ratione Patris & Filij, quae tales sunt, quam sit essentia diuina. Etenim paternitas & filiatio quasi contrahunt & determinat ad esse Patris & Filij diuinitatem, quam praesupponunt, & idcirco Pater & Filius intrinsece eam includunt: rationem vero spiratoris, spirationemve actiuam, per quam ratio spiratoris completur, quia non praesupponunt, quin potius paternitas & filiatio ab ea in Patre & Filio praesupponuntur, numquam illam contrahunt ad esse Patris & Filij, quasi Pater & Filius intrinsece eam includant, sed solum sunt eum ea vnum re & ratione formali, eod quod inter spiratoris rationem, & rationes Patris & Filij nulla sit oppositio. Atque ex his reliqua conclusionis partes sunt notissima, si hoc vnum addas. Quia Pater & Filius ante omnem actum voluntatis diuinae sibi vendicant essentiam diuinam, quam Pater Verbo per intellectum generatione aeterna communicat: essentia autem ita spectata fecunda est in illis vt per voluntatem eis ipsis principium sit spirandi Spiritum sanctum: idcirco Patrem & Filium suapte natura sibi efflagitare relationem spiratoris, quae ex natura rei idem sit cum prima & secunda persona adorandissima Trinitatis, ac proinde quid ipsis commune, in quo non minus sint vnum & idem, quam in diuina essentia. Illud obserua, licet apud dicamus, rationem spiratoris esse vnum per se cum Patre & Filio per omnimodam identitatem realem & formalem eum vtroque: inepte tamen dici, constitutere vnum per se cum Patre & Filio: eod quod non detur tertia ratio quae intrinsece includat rationem spiratoris & Patris ac Filij, quasi ex illis nostro intelligendi modo coalescens, eo pacto quo ex essentia & paternitate constitui, nostroque intelligendi modo quasi coalescere ratio Patris intelligitur.

C Ad primum argumentum contrariae opinionis, si intelligant id esse ponere in Deo quaternitatem rationum formalium virtute inter se distinctarum, quae sint tantum tres res, & tres rationes formales secundum rem, rationemque formalem inter se distinctam, concedendum id est, neque eam veritatem ipsi negant. Affirmit namque esse in Deo quatuor relationes reales, & tres tantum personas, atque vna essentiam ipsis communem, quae neque numerum rerum, neque rationum formalium cum illis facit. Si vero intelligant, id esse ponere quaternitatem rerum, aut rationum formalium, quae secundum rem, aut rationem formalem inter se distinguantur, negandum est: antecedens. Id vero solum est quod Concilium Lateranense capite Damianus, de summa Trinitate & fide Catholica negat in Deo reperiri.

Ad secundum dicendum est, cum tertium illud constitutum sit idem secundum rem & rationem formalem cum Patre & Filio, nec numerum substantiarum: cum Patre & Filio efficiat (quemadmodum neque hic Deus, in Patre & Filio & Spiritu sancto intrinsece includitur, cum eis ponit in numero substantiarum, vt quae 2. artic. 2. disput. 3. ostensum est) & in super eadem essentia, & voluntate fecunda ad productionem Spiritus sancti intrinseca sit non minus Patri & Filio, quam illi constituto: sanè non minus de Patre & Filio, quam de eodem constituto verum est, quod producat Spiritum sanctum, vt principium quod, per essentiam & voluntatem fecundam, quam habet intrinsecam tamquam per principium quo. Vt enim Socrates immediate intelligitur vt quod, & anima in eo inclusa (eod quod subsistat) intelligitur etiam vt quod: ita multo magis tam Pater & Filius, quam etiam illud constitutum, quod

Ad primum argumentum de personis.

Ad secundum.

MOLL
INDIA
D.

quod cum Patre & Filio est magis vnum, quam Socrates cum sua anima, neque vlla ratione ponit in numero cum illis, dicendi sunt producere immediate Spiritum sanctum, vt id quod producit.

Ad tertium. Ad tertium neganda est sequela: immediate namque procedit Spiritus sanctus, vt à principio quod, à Patre, & immediate à Filio, ac immediate ab illo constituto, quæ in ratione principij quod Spiritus sancti, non sunt plura principia, sed vnum tantum, vt ex sequentibus magis perspicuum fiet.

Ad quartum. Ad quartum ita est respondendum. Sicut Scriptura dum affirmat Spiritum sanctum procedere à Patre non negat procedere etiam à Filio: ita neque negat procedere à constituto illo, in quod Pater & Filius, in ratione principij Spiritus sancti, sunt vni. Eodemque pacto quemadmodum dum affirmat Spiritum sanctum esse Spiritum Filij, non negat esse etiam Spiritum Patris: sic non negat esse Spiritum eiusdem constituti.

Ad quintum. Quinto argumento satisfacimus respondendo ad obiectiones ante secundam conclusionem.

Ad sextum. Ad sextum dicendum est, esse indiuiduum contentum essentialiter sub natura diuina, seu sub Deo, quæ Deus est, & contra diuisum seu distinctum, ac relativiè oppositum Spiritui sancto: at verò esse commune per identitatem realem & formalem Patri & Filio, virtute solum ab eis distinctum: vt hæc omnia late ostensa sunt. Cum verò aduersarij negare non possint esse indiuiduum, illis explicandum erit, cuius natura, iuxta ipsorum opinionem, sit indiuiduum.

Ad septimum. Ad septimum, concessio antecedente de communitate per identitatem realem & formalem abque inclusione vnus in alio, vt explicatum est, neganda est consequentia. Quod enim commune est multis, quæ non sunt multa secundum idem, sed secundum aliud nomen, seu (quod idem est) quod commune est multis communitate reali, eo pacto, quo essentia diuina communis est tribus personis diuinis, vtique abque sui diuisione est illis commune, atque adeo communitas illa rationem indiuidui non tollit, vt hoc in Deo comparatione trium personarum diuinarum est manifestum.

DISPUTATIO III.

Aliquot regule, quibus propositiones aliquæ Catholica in hac materia inniuntur.

Nemo abstrahit in diuina natura nisi supponat pro supposito.
 Vnt adhuc nonnulla adnotanda. Primum est, quemadmodum nomina essentialia in abstracto, vt Deitas, essentia diuina, aternitas, & cætera, propter modum significandi in abstracto, non supponunt pro suppositis diuinis, eaque ratione actus notionales, vt generare, generari, spirare, spirari, qui suppositis conueniunt, ratione suppositorum non verificantur de natura diuina in abstracto significata, vt ex Concilio Lateranensi cap. *Damnatus*, de summa Trinitate, & fide Catholica constat: ita etiam nomina abstracta, spiratio actiua, & vis spiratiua, propter eundem modum significandi, non supponere pro suppositis Patris & Filij, in quibus spiratio actiua, vtque ad spirandum reperiuntur, & cum quibus sunt idem. At verò, quemadmodum nomina substantiua concreta essentialia, vt Deus, & hic Deus, propter modum significandi in concreto supponunt, non solum pro natura singulari diuina subsistente, quam solum significant de formali, sed etiam pro suppositis, quibus etiam conuenit habere Deitatem, esseque per eam Deum, tamquam id

A quod est Deus, eaque ratione actus notionales, qui proprij sunt suppositorum, verificantur de Deo, & de hoc Deo, dicimus namque: *Deus generat: Deus spirat, Deus generatur, Deus spiratur*: sic etiam nomina hæc substantiua concreta, *principium Spiritus sancti, & spirator*, propter modum significandi in concreto, supponunt, tum pro spiratore actiue, qui, vt ostendimus, est indiuiduum subsistens Patri & Filio commune, & quem solum nomina illa immediate ac simpliciter significant, sed etiam pro suppositis Patris & Filij, quibus conuenit ratio spiratoris, principij Spiritus sancti, ac proinde producere, spirare, vt quod, Spiritum sanctum.

B Secundum est, esse hoc maxime adnotandum discrimen, inter nomen concretum substantiuum significans naturam vniuersalem communem multis, in quibus diuiditur, & multiplicatur, ac proinde comparatione quorum est vniuersalis, & nomen substantiuum concretum significans naturam, rationemve formalem communem multis, in quibus non diuiditur, nec multiplicatur, sed tota est in singulis, & tota in omnibus (qualia sunt nomina, Deus, & hic Deus, comparatione totius gloriosissimæ Trinitatis, spirator, & principium Spiritus sancti, comparatione Patris & Filij, qualia etiam essent nomina, hic homo, comparatione trium suppositorum diuinorum, & hoc album, comparatione trium subiectorum, si eadem humana natura assumpta simul fuisset à tribus suppositis diuinis & idem numero candor diuinæ virtute inhereret simul tribus subiectis.) Illud, inquam, esse maxime notandum discrimen, quod nomen concretum substantiuum significans naturam vniuersalem communem multis, in quibus diuiditur, supponit pro illis multis diuisiue. Quod si superueniat signum vniuersale, seu distributiuum, vt in hac, *omnis equus currit*, supponit pro illis copulatiue. Vnde sensus eius propositionis est, & hic equus currit, & hic, & ita de cæteris sub equo in commune contentis. Quod si nullum signum superueniat, sed propositio sit indefinita, vel superueniat signum particulare, supponit pro illis distinctiue. Quare sensus harum propositionum, *equus, aut aliquis equus currit*, est, vel hic equus currit, vel ille, vel alius de cæteris, quos equus communis complexu suo continet. Vnde efficitur, vt quando propositiones indefinitæ sunt, aut particulares, tam ea quæ affirmat, quam ea quæ negat, esse possint simul veræ, ratione diuersorum, pro quibus subiectum

Discrimen notandum circa significationem concretorum nominum substantiuorum.

D illis copulatiue. Vnde sensus eius propositionis est, & hic equus currit, & hic, & ita de cæteris sub equo in commune contentis. Quod si nullum signum superueniat, sed propositio sit indefinita, vel superueniat signum particulare, supponit pro illis distinctiue. Quare sensus harum propositionum, *equus, aut aliquis equus currit*, est, vel hic equus currit, vel ille, vel alius de cæteris, quos equus communis complexu suo continet. Vnde efficitur, vt quando propositiones indefinitæ sunt, aut particulares, tam ea quæ affirmat, quam ea quæ negat, esse possint simul veræ, ratione diuersorum, pro quibus subiectum

E supponit, eaque ratione inter eas esse neque contradictio, sed solum subcontraria oppositio.
 Quando verò nomen substantiuum concretum significat naturam, seu rationem formalem communem multis in quibus non diuiditur, sed tota est in singulis, & in omnibus, tunc pro omnibus, quibus illa conuenit, & quæ per eam sunt talia, vt quod, supponit vnica suppositione, quatenus sunt vnum in participatione illius nature, aut rationis formalis minimè in eis diuisæ, esto in seipsis, secundum suas proprias & peculiare rationes formales, sint multa. Quemadmodum enim, licet lapides & ligna, ex quibus constat domus, in se sint multa secundum suas proprias rationes formales, in ratione tamen domus non sunt multa, sed vna domus, propter vniam tantum formæ domus, quam illa omnia participant, pro illisque omnibus vnica suppositione supponit vocabulum concretum ac substantiuum *domus*: ita etiam licet Pater, Filius, & Spiritus sanctus, secundum suas proprias rationes formales sint multe res, multa supposita, seu personæ: in ratione tamen Dei, sunt vnus tantum Deus, pro illisque omnibus

Nomina substantiua concreta essentialia supponunt solum pro natura diuina subsistente, sed etiam pro suppositis.

omnibus (vna cum indiuiduo subsistenti natura diuinæ illis omnibus communi) supponit vocabulum concretum ac substantiuum. *Deus, aut hic Deus*, vnica suppositione, id est, neque copulatiue, neque disiunctiue pro singulis, quibus conuenit, vt sit *Deus*, aut *hic Deus*, sed indistincte pro eo cui conuenit, vt sit *Deus*, aut *hic Deus*, quod in ratione Dei est vnum quid, & non multa, esto secundum proprias ac peculiare alias rationes formales aliis nominibus significatas sit multa. Vt enim nomina concreta substantia dicantur pluraliter, necesse est non solum pluralitas suppositorum, quibus significatum formale talis nominis conueniat, pro quibus nomen supponat, sed etiam significati formalis, penes quod etiam illa vnum, aut multa, in ratione nomine illo formaliter significata, indicanda sunt, vt cum Scoto paulo ante explicauimus, affirmatque hoc loco D. Thomas, & alii saepe. Porro eiusmodi nomina supponere indistincte, ac iuxta sensum explicatum vnica suppositione pro omnibus, quibus conuenit, vt quod, ratio formalis per tale nomen significata, appellat D. Thomas hoc loco in responsione ad quartum, suppositionem confusam. Longè aliter de suppositione confusa loquens, quam loquantur illi, qui ad sui arbitrium summularum artem in multis excogitarunt, nec philosophiam solum, sed & sacram Theologiam sophismatis, nauisque viro sapiente indignis infecerunt.

Quia ergo eiusmodi nomina quasi vnica suppositione, iuxta modum explicatum, supponunt pro omnibus, quibus ratio formalis per nomen significata conuenit, vt quod, inde est, vt si vniuersali signo afficiantur, non distribuuntur pro his, pro quibus supponunt (quæ aliàs sunt multa secundum rationem formalem per aliud nomen significatam) quin potius cum eiusmodi nomina significant de formali res singulares, perinde est signo vniuersali, aut particulari ea afficere, ac si quodcumque aliud nomen singulare simili signo notaretur. Quare perinde est dicere, *Deus, aut hic Deus generat*, ac dicere *omnis Deus generat*: cum enim sit vnus tantum *Deus*, sanè, si hic generat, *omnis Deus generat*, licet non generet quoad omne suppositum, cui conuenit esse *Deum*, sed solum quoad suppositum Patris: perinde etiam est dicere, *Deus, aut hic Deus non generat*, ac dicere, *nullus Deus generat*: quia similiter, cum sit vnus tantum *Deus*, si hic vnus non generat, nullus omnino generat.

Hinc intelliges, propositiones, in quibus eiusmodi nomina apponuntur à parte subiecti, non minus esse singulares, quam si non haberent plura supposita, pro quibus supponerent. Præterea quando aliquid negatur à tali subiecto, negari ab omnibus, pro quibus supponit: eò quod quasi vnica suppositione indistincte, minime diuisiue pro illis supponat. Etenim sensus huius propositionis, *hæc domus non est cedrina*, est hic: hæc domus secundum nullam sui partem (quæ sufficiat, vt ex ea totum denominetur) est cedrina: eò quod subiectum, cum sit singulare, supponat vnica suppositione pro omnibus suis partibus, eaque ratione de subiecto, quoad omnes suas partes censetur negari prædicatum, ac proinde licet, vt verè dicas hanc domum esse cedrinam, satis sit, vt secundum rectum sit talis, esto secundum alias partes id non habeat: nihilominus, vt verè negemus illam esse cedrinam, requiritur vt secundum nullam sui partem talis sit. Similiter ergo sensus huius propositionis, *Deus non generat*, est hic, *Deus secundum nihil eorum, aut ratione nullius eorum, pro quibus supponit, generat, quod est*

A falsum: quippe cum ratione Patris conueniat illi generare, licet ratione Filij, aut Spiritus sancti minime id ei conueniat.

Ex dictis intelliges facile quæ sequuntur. Primum est, non minus cerni contradictionem inter propositiones affirmantes & negantes, in quibus à parte subiecti ponitur aliquod eiusmodi nomè habens plura supposita, pro quibus ita indistincte, vnicaue suppositione supponat, quam inter quascumque alias propositiones de subiecto singulari. Quare, vt rectè affirmant D. Thomas, Caietanus & Bartholomæus Torres infra quæst. 39. artic. 4. Richardus, D. Bonauerura & Capreolus in 4. dist. 4. Scotus 5. lib. summularum, cap. 2. lect. 4. & plerique alij, hæc sunt contradicentes: *Deus generat, Deus non generat*: affirmansque est vera, eò quod ratione suppositi Patris conueniat Deo generare: ea verò, quæ negat est falsa, quoniam vt explicatum est, sensus illius est, ratione nullius eorum pro quibus nomen, *Deus*, supponit, conuenit Deo generare.

Quod si quis ita argumentetur: *Filius non generat: Filius est Deus: ergo Deus non generat*: neganda illi erit consequentia. Virtute namque est argumentum à non distributo ad distributum ex parte minoris extremi: *Deus* in minori non distribuitur, eò quod enunciatio affirmans sit in conclusione verò virtute distribuitur: quoniam, vt ex dictis patet, sensus illius est, Deo ratione nullius eorum, pro quibus supponit, conuenit generare.

Reicienda est ergo sententia Durandi, Gabrielis, & Gregorij in 1. dist. 4. asserentium, duas illas propositiones non esse contradicentes, sed subcontrarias, esseque vtramque in rigore ac simpliciter veram: propter hæreticos verò, negantem non concedi à sanctis, ne errandi occasio tribuatur simplicibus, arbitrandique esse plures Deos, de quorum altero affirmetur generare Filium, de altero verò id negetur. Sanè si sancti arbitrati fuissent propositionem illam negantem simpliciter, & in rigore esse veram, numquam id negassent, sed distinxissent, explicassentque, in quo sensu eius veritatem agnoscerent: satisque infirma est responsio, dum asseritur Patres ad tollendam occasionem erroris, negasse id verum esse, quod in se verum est. Id namque potius esset erroris occasionem præbere Catholicis, quam eam auferre. Præterea ansam hæreticis præberent insultandi in Catholicos, cum facile ostendere possent id verum esse, quod re vera est tale, Catholicique verum esse negarent. Adde, propositiones has, *Deus non generat, Deus non est Pater, Deus non est Filius*, & similes, quas autores citati censent simpliciter, & in rigore veras esse, statim se offerre naturali lumini intellectus vt falsas: fatiusque esset legitimam causam inquirere, quare falsæ sint, talesque à sanctis reputentur, nempe, quia subiectum est singulare, indistincteque, & quasi vnica suppositione supponat pro omnibus, pro quibus supponit, quam leuissimo argumèto, quod affirmatio & negatio prædicari diuersis suppositis subiecti conueniat, assermare vtrumque verè tribui subiecto singulari, in quo supposita illa sunt vnum numero, & non plura.

Secundum est, nomen, *Deus, aut hic Deus*, semper comparatione prædicati, quod non est secunda intentio, supponere indistincte, & quasi vnica suppositione pro omnibus, pro quibus est natum supponere, nempe pro indiuiduo communicabili & subsistentia nature diuinæ, pro spiratore actiue, quod itidem indiuiduum est communicabile ac subsistens, & pro tribus suppositis diuinis: tamen non semper prædicatum verificetur de eo ratione omnium,

MOL
IN
D

Contradictio
enunciatio
num in ter
minis dis
tinctis

Obiis.

Dilectio.

Durandus
Gabrielis
Gregorius

Nomen
quod non est
secunda
intentio
supponit

vniantur immediatè alicui subsistenti, quod tribus illis suppositis, aut subiectis sit commune. Dicimus ergo nomina illa immediatè significare indiuiduum quoddam essentialiter contentum sub homine in commune, aut sub albo in commune, quod nihil sub se continet essentialiter, sed formale illius accidentario (vt distinguitur contra essentialiter) conuenit tribus suppositis diuinis, aut tribus subiectis: at verò eadem nomina supponere immediatè, tamquam pro eo quod est tale, vt quod, pro tribus suppositis diuinis, vt sunt vnum quid in ratione hominis, aut pro tribus subiectis, vt sunt vnum quid in ratione albi. Hinc intelliges, quòd si tres personae diuinae assumerent eandem naturam humanam, singularis homo, qui ex ea vnione resultaret, esset quidem indiuiduum sub homine in commune essentialiter contentum, nullam tamen personam sub se essentialiter contineret (cùm tamen essentia diuinae tres personas diuinas sub se essentialiter contineret, quae proinde personae sunt naturae diuinae,) nec tamen esset in se persona aut suppositum: quoniam ad rationem suppositi ac personae necessarium est, vt neque accidentaliter, vt distinguitur contra essentialiter, sit communicatum multis: indiuiduum autem illud accidentaria (id est, non essentialiter) praedicatione diceretur de Patre, Filio, & Spiritu sancto.

DISPUTATIO. IV.

Examinatur, an limitationes quaedam admit-
tendae sint circa regulam traditam.

Limitatio re-
gula substanti-
uorum &
adiectiuorum
à nonnullis
addita.

Sunt qui regulam substantiuorum & adiectiuorum: nempe, quòd vt adiectiuum dicatur pluraliter, satis sit pluralitas suppositorum, quibus tribuitur, vt verò substantiuum concretum dicatur pluraliter necessaria sit pluralitas tam suppositorum quam significati formalis: conueniant limitandam esse, vt intelligatur, quando significatum formale substantiuum est de intrinseca ratione suppositorum: fecus autem quando non est de intrinseca eorum ratione. Tunc enim, inquit, satis est pluralitas suppositorum, vt tale nomen substantiuum dicatur de eis pluraliter, esto significatum formale illius sit idem numero in illis omnibus. Vnde quia natura diuina est de intrinseca ratione Patris, Filij, & Spiritus sancti, tres personae diuinae non sunt tres Dii, sed vnus Deus. Quia verò, si tres personae diuinae assumerent eandem humanitatem, humanitas illa non esset intrinseca rationi Patris, Filij, & Spiritus sancti, tres personae diuinae non essent vnus homo, sed essent tres homines, habentes singuli vt essent homines formaliter per eandem numero humanitatem. Eodem modo, si diuina virtute idem candor inesset tribus subiectis, quia candor ille non includeretur in essentia subiectorum, tria illa subiecta essent tria alba, habentia singula esse albi formaliter ab eodem numero candore.

Datam limitationem quidam ex Salmanticensibus in ea regula censent ponendam, de quorum numero est Bartholomaeus Medina in Commentariis in tertia parte, quaest. 3. artic. 7. in eademque sententia videtur esse Scotus 2. lib. Summularum, cap. 14. lect. 1. notab. 6. tamen si anceps sit, an limitanda potius regula sit eo modo, quo statim referemus Bartholomaeum Torres censere restringendam. Multi accedunt alijs, qui affirmant, si tres personae diuinae assumerent eandem naturam humanam, fore tres

A homines, & non vnum tantum, vt Marfilus in 3. q. 2. artic. 3. Gabriel & Almainus in eodem 3. dist. 7. quaest. 1. & Caietanus 3. par. q. 3. artic. 6.

Richardus etiam in 3. dist. 1. quaest. 4. refert quorundam sententiam, qui dicebant, ea hypothese data, quamuis vnaquaque persona diuina esset homo, omnes tamen tres neque dicendas plures homines, propter identitatem naturae humanae, neque vnum hominem, propter pluralitatem suppositorum: quam sententiam non improbat, refert tamen, vt aequè probabilem sententiam eorum, qui asseuerant dicendas esse vnum tantum hominem.

Durandus quoque eadem dist. quaest. 3. in responsione ad vltimum, licet dicat, nec propriè tunc dicendas esse plures homines, nec vnum tantum; addit tamen, potius esse dicendas vnum hominem, quam plures: sicut simpliciter dicuntur vnus Deus, & non plures, propter identitatem naturae diuinae. Caeterum quia tunc eis esse hominis conueniret: & quia, vt Durandus ipse, & Scotus eadem dist. & quaest. notant, non datur medium inter esse vnum & plura, merito reliqui Doctores ab his dissentiunt, & quibus nonnulli affirmant simpliciter esse dicendas vnum tantum hominem: alij verò simpliciter esse plures. Qui affirmant dicendas esse plures homines, affirmant etiam tria subiecta affecta diuina virtute eodem numero candore, appellanda esse plura alba. Imò plerique eorum inde faciunt argumentum, vt probent, tres personae diuinae assumentes eandem humanitatem appellandas plures homines.

Bartholomaeus Torres infra quaest. 39. artic. 3. aliter censet limitandam regulam illam substantiuorum, nempe vt locum non habeat, quando substantiuum concretum de formali significat accedens: at verò habeat vniuersim locum in substantiis, quae de formali significant substantiam. Vnde si tres, inquit, personae diuinae assument eandem numero humanitatem, erunt vnus tantum homo: si verò Deus sua omnipotentia eundem candorem, aut eandem numero artem collocet in tribus hominibus, erunt tria alba, & tres artifices, non verò vnum tantum album, aut vnus artifex.

Semper mihi placuit sententia, quae affirmat regulam substantiuorum concretum significantium esse vniuersim veram, principiaque, ex quibus cum Scoto eam deduximus, id certe demonstrant: vniuersimque & absque vlla distinctione aut limitatione eam ponit D. Thomas hoc loco, & quaest. 39. artic. 3. & alia saepe: & propter eam 3. par. quaest. 3. artic. 6. in responsione ad primum ait: *ex hypothesis, quod tres personae diuinae assumerent eandem humanitatem, futurus vnus tantum hominem, & non plures.* Idemque censet Scotus loco citato, & plerique antiquorum. Possumusque confirmare regulam illam esse vniuersim veram. Primò, quoniam tres personae diuinae non sunt tres Domini, sed vnus Dominus, vt ex symbolo Athanasij constat: sed nomen, *Dominus*, non significat de formali quippiam intrinsecum & essentialiter personam diuinam, sed respectum rationis, qui accidentaliter, ex temporeque de illis verè affirmatur: ergo regula illa est vera etiam quando nomen significat quid accidentarium, minimeque substantiale suppositis. Secundò, quoniam ratio spiratoris, principium Spiritus sancti, non est de intrinseca ratione Patris & Filij, quia Pater & Filius sunt: siquidem relatio spirationis actiuae intelligitur aduenire Patri & Filio post paternitatem & filiationem, vt supra ostendimus: sed Pater & Filius sunt vnus spirator, vnicumve principium Spiritus

Alia Doctores
censent
limitandam.

Regula praedicta
est vniuersim
vera
limitandam.

Spiritus sancti, vt Concilium Lugdunense & Florentinum definiunt: ergo regula illa est vera, etiam quando nomen substantiuum de formali significat, id quod non est de intrinseca ratione suppositorum. Tertio si natura diuina immediatè assumeret naturam humanam, tres personæ diuinæ essent vnus numero homo: quia essent ille vnus numero Deus, qui primò & immediatè assumeret naturam humanam, quiq; esset vnus numero homo, tamquam vnus numero subsistens in natura humana: sed adhuc significatum formale nominis substantiuu, homo, aut, hic homo, non esset de intrinseca ratione diuinarum personarum: ergo regula est vera, etiam quando nomè substantiuum significat de formali id, quod non est intrinsecum suppositis, de quibus dicitur. Quarto, aduersus limitationè Bartholomæi Torres, in quam Scotus etiam propendet, licet argumentari in hunc modù. Quia quando significatū formale non est quid subsistens, diciturque accidentaliter, vt distinguitur contra essentialiter, de multis suppositis, extra quorū essentiam proinde est, impertinens sanè est, vt nomen de illis in plurali vel in singulari dicatur, quòd tale formale substantia sit, vel accidens, nec vllam, non dicam legitimam sed ne quidem apparentem possunt reddere rationem, quare, si accidens sit, non dicatur de illis in singulari, si verò sit substantia, dicatur: ergo nullam probabilitatem limitatio illa continet.

Alius quidam modus prædictam regulam limitandi cū specie probabilitatis nobis occurrit, quem sequenti propositione declaramus. Quando nomen concretum singulare de formali significat vnum quid subsistens, aut supponit immediatè pro aliquo vno subsistente, quod commune sit multis suppositis, dicitur in singulari de illis: quando verò, nec significat de formali quid subsistens, nec supponit immediatè pro subsistete communi talibus suppositis, non dicitur de illis in singulari, sed solum in plurali. Vnde quia nomen, *Deus*, de formali significat naturam diuinam subsistentem tribus diuinis suppositis communem, tres personæ diuinæ dicuntur, non tres *Dij*, sed vnus *Deus*. Quia etiam nomina, *Spirator*, *principium Spiritus sancti*, formaliter significant indiuiduū subsistens Patri & Filio commune, vt supra ostendimus, non dicuntur Pater & Filius plures spiratores, pluræve principia Spiritus sancti, sed vnus spirator, vnumq; ipsius principiu. Quia item nomen, *Dominus*, licet de formali non significet quid subsistens, supponit tamen immediatè pro natura diuina, siue pro hoc Deo, indiuiduo subsistente, tribusq; suppositis communi, tria diuina supposita non dicuntur *tres Domini*, sed vnus *Dominus*. Quia denique si natura diuina primò & immediatè assumeret eandem humanitatem, nomen, *hic homo*, dictū de eo homine, qui ex ea vnione existeret, licet non significaret de formali quippiam subsistens, supponeret tamen immediatè pro hoc Deo subsistente, tribusq; diuinis suppositis communi, tres personæ diuinæ dicerentur vnus numero homo, & non multi homines. At verò si tres personæ diuinæ immediatè assumerent eandem humanitatem, vel idè candor diuina virtute inhaereret tribus subiectis quia nomina, *homo*, &, *albius*, nec de formali significarent quippiam subsistens, nec immediatè supponerent pro aliquo vno subsistente, quod commune esset cæteris, non dicerentur in singulari de tribus suppositis, aut subiectis, quasi tria supposita diuina essent vnus homo, aut tria illa subiecta essent vnum album, sed dicerentur in plurali.

Posset verò reddi hæc apprensio ratio vtriusque

Molina in D. Thom.

A partis regulæ. Quoniam cū concretum substantiuum supponat pro tali subsistente, hoc est, cui significatum formale talis concreti conuenit tamquam ei quod est tale, vt quod: ideoque substantiuum reddere possit suppositū verbo, adiectiuum non item, efficitur vt, quando concretum substantiuum de formali significat quid subsistens commune multis suppositis, vel immediatè supponit pro subsistente communi multis suppositis, cū de illo dicatur in singulari tale nomen substantiuum & supposita sint illud vnum subsistens ipsis commune, idem quoque nomen substantiuum, ratione illius, dicatur etiam in singulari de eisdem suppositis. Quādo verò nihil datur subsistens, quod & si tale secundum significatum formale nominis substantiuu, & sit commune suppositis, sed vnumquodque suppositorum immediatè fortiter significatum formale nominis substantiuu, estq; id quod rāquam subsistens est tale per illud, vt quòd, tunc nomen substantiuum dicatur pluraliter de illis, illaque dicantur esse tot homines, aut tot alba, quot fuerint supposita, seu subsistentia, quæ vel immediatè assumpserint naturam humanam, vel quibus Deus sua potentia vnierit eundem candorem.

Esto hæc regulæ limitatio speciè probabilitatis primo aspectu præferat, amplectendā tamen censeo regulā absque vlla prorsus limitatione. Primò, propter principia, ex quibus illam deduximus ac probauimus cum Scoto, quæ sanè vnuerſim eam demonstrant. Nomen enim numerale, siue formaliter, siue virtute addatur substantiuo concreto, constituitur cum eo, denotatque pluralitatem non solum in materiali, pro quo tamquam pro subsistente supponit, sed etiam in formali, neque aliqua censetur multa secundum rationem illius nominis, nisi ratio illius nominis diuersa ab eis participetur, aut ea diuersa denominet: quare duo homines, licet sint multi secundum rationem nominis, *homo*, aut *animal*, quæ in eis diuiditur, si tamen diuina virtute affecti sint eodem candore, non dicuntur duo secundum esse albi, sed dicuntur vnum tantum album, quia in esse albi non diuiduntur, neque in participatione esse albi aut illius denominatione censentur plura subsistentia, sed vnum subsistens, album propter vnitatem esse albi.

Quemadmodū lapides, & ligna, quæ in se sunt multa subsistentia, in ratione tamen domus, censentur vnicum tantum subsistens domus, seu vnicum existens domus, vt quod tale est.

Secundò, quoniam si ea limitatio regulæ esset admittenda, profectò quamuis cōcedi posset, Patrem & Filium esse vnum spiratorem, principiuve Spiritus sancti propterea quòd ratio spiratoris, quæ in se est vna, dicitur de vtroque, &, quatenus Pater & Filius sunt, quoad illam rationem dici possint vnus spirator, nihilominus in se cōcedi singul posset eos esse plures spiratores, vt Ochamus, Gabriël & plerique alij ex Doctoribus Nominabilibus contendunt in rigore ac simpliciter debere simul concedi: quoniam sunt multæ res subsistetes, quarū cuius, circumscripta quauis alia, conuenit vt sit spirator, principiuve Spiritus sancti. Quare si quemadmodum, vt concreta adiectiua dicantur pluraliter, necessaria non est pluralitas significati formalis, sed sufficit suppositorum, ita etiam necessaria non est, vt concreta substantiua dicantur pluraliter, sanè sicut communis Doctorum sententia concedit Patrem & Filium esse plures spirantes, sumpto vocabulo, *spirantes*, adiectiuè, sic quoque concedi posset esse

R r esse

Molus qui-
da alius ve-
rijonitior est
dem regulā
limitandi.

Berth
Tm
att.

la pri-
ma
limi-
tandi.

esse plures spiratores substantiæ, pluraque principia Spiritus sancti, nullo facto discrimine inter adiectiua illa & substantiua, vt Doctores Nominales contendunt: cum tamen Concilium Lugdunense & Florentinum definiant, esse vnum tantum principium Spiritus sancti.

Eodem quoque modo, si ea limitatio regulæ sit admittenda, licet concedi posset, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse vnum Deum, quia sunt natura diuina, quæ est vnus Deus, concedit nihilominus simul posse esse in se ipsis tres Deos: quia in se sunt tria subsistentia, quorum quoduis est Deus. Præterea, quia Deus idem est, quod subsistens in Deitate aut habens Deitatem, omnes concedunt tres personas diuinas esse adiectiue tres res subsistentes in Deitate, aut tres res habentes Deitatem: ergo si, vt substantiuum dicatur pluraliter, necessaria non est pluralitas significati formalis, sed satis est pluralitas suppositorum, subsistentiumve, quibus formale illud conueniat, sanè in rigore simpliciterque esset concedendum, tres personas diuinas esse tres Deos.

Marsilius & Catharini assertum.

His rationibus permotus Marsilius in 1. quæst. 5. articulo 2. ad quintum ait, si vsus Ecclesie id admitteret, posse cõcedi tres personas diuinas esse tres Deos, quia tamen vsus Ecclesie id non admittit, idque propter hereticorum versutias, & ne insipientibus detur occasio arbitrandi esse plures Deos distinctos inter se in natura diuina, propositionem illam non esse concedendam. Ambrosius quoque Catharinus in illud Genes. 1. In principio creauit Deus, & car. asseuerat, concedendum esse tres personas diuinas esse Deos in plurali: non tamen concedendum esse, eas esse tres Deos, quia id denotaret pluralitatem in natura diuina.

Impugnatur.

Dicendum est nihilominus, tam hanc propositionem, tres persona diuinae sunt tres Dij, quam hanc, tres persona diuinae sunt Dij, simpliciter esse hereticas, Scripturæ, definitionibusque Ecclesie contrarias vt ex sequentibus testimoniis est manifestum. Deut. 6. Audi Israël: Dominus Deus noster, Deus vnus est. Deuter. 32. Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me. 1. ad Corinthios 8. Esti sunt Dij multi, & Domini multi, nobis tamen vnus est Deus. Ad Ephesios 4. Vnus Deus, vna fides. In symbolo Misæ à Concilio Nicæno inchoato, & à sequentibus generalibus Conciliis aucto & confirmato, Credo in vnum Deum. In synodica suggestionem, quæ in sexta synodo act. 4. habetur, inter alia ita scribitur, Deum Patrem consubstantialem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, non tres Deos, sed vnum Deum, Patrem & Filium & Spiritum sanctum. In Epistola Sophronij, quæ habetur actione 11. & tamquam orthodoxa recipitur à Concilio actione 13. late ostenditur tres personas diuinas, non plures Deos, sed vnum tantum esse Deum. In Concilio Lateranenſi cap. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica. Vnus solus verus est Deus. In symbolo Athanasij. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, & tamen non tres Dij sed vnus est Deus. In Concilio Tolet. 6. c. 1. Credimus & profitemur sacratissimam, omnipotentissimam Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, vnum Deum solum. In Toletano 11. post multa quæ eandem veritatem apertissimè docent, Deus ergo Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus singulariter dicitur: non tamen tres Dij, sed vnus est Deus. Longum, molestumque esset testimonia alia, quæ pendè in finita sunt, tam definitionum Ecclesie, quam sanctorum Patrum recensere.

Argument.

Ad argumentum autè illud, Deus idem est, quod habens Deitatem, Pater, Filius & Spiritus sanctus

A sunt tres habentes Deitatem: ergo sunt tres Dij, negat D. Thomas inferius qu. 39. art. 3. in responsione ad primum, consequentiâ. Quoniam licet Deus, & habens Deitatem, idem sint, nomen tamen, Deus, illud merè substantiue significat: oratio verò, habes Deitatem, ex parte illius participij, habens, significat adiectiue: quare cum vnum adiectiuum non construatur cum alio quando in minori dicitur, Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt tres habentes Deitatem, adiectiuum numerale, tres: conſtruitur cum Patre, Filio & Spiritu sancto, non verò cum oratione, habentes Deitatem: in conclusione verò conſtruitur cum substantiuo Dij, eaque ratione committitur fallacia quasi cõpositionis, aut diuisionis.

B Ex his iam facile erit intelligere id, cuius occasione tam multa dicta sunt. Cum enim nomina, spirator, & principium Spiritus sancti, substantiua sint, formalèque significatum eorum sit vnum & idem in Patre & Filio, ex hæcenus dictis est manifestum, non dici in plurali, sed solum in singulari de Patre & Filio, nihil pluralitate suppositorum Patris & Filij impediente. Quare Concilium Lugdunense & Florentinum iuxta sermonis proprietatem, ac in rigore desinuerunt, Patrem & Filium esse vnicum principium Spiritus sancti. Id quod potest confirmari, quoniam tres personæ diuinæ, nihil impediente pluralitate suppositorum, non dicuntur plura principia, sed vnum tantum rerum creaturam. Capite etenim Firmiter de summa Trinitate & fide Catholica, de sanctissima Trinitate definitur, Deum esse vnum vniuersorium principium: ergo pari ratione Pater & Filius, cum eadem spiratione actiua, eademque vi ad spirandum, producant Spiritum sanctum, nihil impediente pluralitate suppositorum, non dicuntur plura principia, sed vnicum Spiritus sancti.

D Illud etiam aduersus Ochamum, Gabrielem, aliòque Doctores Nominales facile intelligitur: Licet Pater & Filius non sint plures spiratores, pluræque principia Spiritus sancti, hanc tamen propositionem esse simpliciter concedendam, Pater & Filius spirant Spiritum sanctum, & sunt duo spirantes, sumpto participio, spirantes, adiectiue, vt in rigore in terminatione masculina sumitur. Ratio est, quoniam, vt concreta illa adiectiua dicantur pluraliter, necessaria non est pluralitas significati formalis, sed sufficit pluralitas suppositorum Patris & Filij. Nomen etiam numerale, duo, non construatur cum adiectiua à parte prædicati, neque illud determinat, sed cõstruitur cū Patre & Filio, vt ex dictis constat.

E Illud postremò est animaduertendum, D. Thomam in 1. d. 11. & 29. vtrobique artic. vltimo, affirmasse cum quibusdam aliis, quamuis Pater & Filius non sint plura principia Spiritus sancti, appellandostamen esse plures spiratores propter pluralitatem suppositorum. Quod confirmabant ex illo Hilarij 2. de Trinitate, Spiritus sanctus à Patre & Filio auctoribus constitendus est: porro Patrem & Filium auctores esse Spiritus sancti, & esse spiratores illius, idem sunt. Merito tamen D. Thomam hoc loco propter regulam substantiuorum mutauit sententiam. Ad Hilarij verò responderet: Sumpsisse substantiuum pro adiectiua.

F Durandus nihilominus pertinaciter vult, Patrem & Filium appellandos esse plures spiratores. Ad regulam verò substantiuorum responderet, non esse veram, quando substantiua sunt nomina verbalia, vt sunt, spirator, &c. Inquit enim huiusmodi nomina in modum nominum adiectiuorum degenerare. Quod probat, quoniâ vnum substantiuum non

Spirator non dicitur pluraliter de patre & filio.

Pater & filius spirant, & sunt duo spirantes.

D. Thomas manente loco sententiam.

Spirator non dicitur pluraliter de patre & filio.

Marsilius
Catharini
assertum

non iungitur alteri à parte subiecti, nisi interuen- tu coniunctionis: neque enim dicimus, Socrates Plato currit, Sed Socrates, & Plato currit: adie- ctium verò sine interuentu coniunctionis iungi- tur substantiuo, dicimus enim: Socrates albus currit: quare cum nomina, inquit, verbalia non secus ac ad- iectiua, iungantur substantiis sine interuentu mediae coniunctionis, dicimus enim Socrates scriptor currit, sit, ut degenerent in modum adiectiuorum, eorūque regu- lam sequantur.

Relictur.

Verum hæc Durandi ratio est satis infirma ad excipiendum à regula substantiuorum nomina verbalia, quæ non id habent, quia nomina verbalia sunt, sed quia sunt nomina cõnotatiua. Vniuer- sim namque nomen substantiuum cõnotatiuum cohæret sine interuentu mediæ coniunctionis cum altero substantiuo, eò quòd significet in concreto quid accidentarium, neque ponat in numero sup- positiorum cum altero substantiuo: dicimus enim Socrates dominus, pater, &c. currit.

DISPUTATIO V.

Verum Spiritus sanctus procedat à Patre, & Filio quatenus sunt plures, an quatenus sunt vnum.

Q Væstio hæc excitatur circa responsonem ad primum D. Thomæ. Ante illius verò solutio- nem examinandum est, an in principio quod Spi- ritus sancti, in hoc sensu per se requiratur plura- litas suppositorum, quòd, si per impossibile Filius non concurreret, solus Pater non posset Spiritum sanctum producere: an verò solùm per accidens, eo modo quo in principio, quod, rerum creaturarum per accidens est pluralitas suppositorum, quatenus, esto per impossibile Deus non esset Trinus in per- sonis, æque bene produceret posset creaturas, ac eas trinus in personis produxerit.

Opinio Scoti.

Scotus in 1. d. 12. q. 1. arbitrat, per accidens esse in principio, quod, Spiritus sancti pluralitatem sup- positiorum iuxta sensum explicatum. Potissimum fundamentum cui innititur est, quia in Patre est tota & integra virtus ad producendum Spiritum sanctum: ergo esto Filius non concurreret simul, solus Pater eum produceret. Confirmatur, quia si solus Pater non posset producere Spiritum san- ctum, non esset perfectum illius principium, sed aliquid ei deesset de ratione principij Spiritus san- cti, quod non est dicendum.

Sententia D. Thomæ.

D. Thomas in 1. d. 11. q. 1. art. 2. & 4. ad secundum existimat, ad productionem Spiritus sancti per se requirit pluralitatem suppositorum tamquam con- ditionem sine qua non produceretur: eò quòd procedat, vt nexus & amor vnitiuus, mutuusque duorum, quòd sine ea pluralitate nequit intelli- gi. Eandem sententiam innuit hoc loco ad primum & ad septimum, eamque defendunt Caietanus & Torres hoc loco, licet Caietanus non iudicet im- probabilem sententiam Scoti. Eandem amplecti

Durandus in 1. d. 29. q. 3. ad primum, Richardus d. 11. q. 1. Argentinas q. 2. Gregorius q. 1. & Capreolus d. 12. q. 1. Puto tamen media via esse incedendū. Sit ergo prima conclusio. Ad productionem Spiritus san- cti realiter ac personaliter distincti à Patre & Filio, per se requiritur in principio productio Spiritus sancti pluralitas suppositorum Patris & Filij, tam- quam conditio tamen sine qua non produceretur talis. Hæc conclusio patet ex dictis artic. 2. vbi

Molina in D. Thom.

Spiritus sanctus per se requirit pluralitatem suppositorum in quibus procedat, vt distinctus à patre, & filio procedat. Arg. Scoti aliter.

A ostensum est, si Spiritus sanctus à Filio non pro- cederet, non distingueretur ab eo realiter & per- sonaliter.

Vnde ad argumenta Scoti, quatenus cum hac conclusione pugnare videntur, dicendū est: Quam- uis in Patre sit integra virtus ad producendum Spiritum sanctum, Patèrque sit perfectum eius principium, in eo tamen solo non esse conditio- nem sine qua Spiritus sanctus non produceretur distinctus realiter à Filio: nam ad id necessarium est eandem virtutem à Patre Filium accepisse, si- mulque cum ipso ad productionem Spiritus sancti concurrere.

Sit secunda conclusio. Si per impossibile Filius non concurreret ad productionem Spiritus san- cti, solus Pater sufficeret, vt cum produceret: ta- meti tunc non esset distinctus à Filio. Priorem partem huius conclusionis probant sufficienter rationes Scoti.

Secunda conclusio. Spiritus sanctus à solo patre procedere posse, nã tamen à filio distinctum.

Ad fundamentum verò D. Thomæ dicendum est, Spiritum sanctum esse amorem vnitiuum, ac mutuam Patris & Filij, ratione amoris essentialis quem includit, & quatenus Spiritus Sanctus est quid productum ab vtroque. Quod si à solo Patre produceretur, tunc amor essentialis esset mutuus Patris & Filij, quo se inuicem diligerent: sicut re ipsa modò est mutuus amor trium personarum di- uinarum, quatenus vnaquæque amore essentiali diligit essentialiam, & omnes tres personas: Spiritus sanctus verò, quia non esset tunc ab vtroque, non diceretur amor personalis vtriusque, neque id esset necesse, eò quòd ad rationem Spiritus sancti satis haberet, si esset amor productus.

Ex his facile erit intelligere, quid dicendum sit ad quæstionem propositam. Dicendum namque est, simpliciter absolute loquendo, Spiritum san- ctum procedere à Patre & Filio, quatenus sunt vnum individuum communicabile secundum ra- tionem spiratoris, & quo ad spirationem actiuam, vimque ad spirandum, & nihilominus procedere etiam ab illis, quatenus sunt multa supposita, in quantum id est conditio sine qua ab vtroque sup-posito non distingueretur.

Circa responsonem ad secundum, aduerte, no- mine principij, nos interdum intelligere id, quod producit, vt quod, interdum verò id, quod est ratio producendi: quo pacto dicimus in aqua frigidita- tem esse principium frigefaciendi, humiditatem verò humectandi: sicut ergo vnam & eandem aquam, propter vnitatem suppositi, dicimus esse vnum tantum principium quod frigefaciendi & humectandi, & nihilominus in ea esse duo princi- pia quo illarum functionum: ita Patrem æternum, propter vnitatem suppositi, dicimus esse vnum tantum principium quod generans Filium & spi- rans Spiritum sanctum: concedere tamen possumus in eo esse duo principia quo, id est, duas ratio- nes, alteram producendi Filium, nempe intelle- ctum, vt habet rationem potentie generatiue, & alteram producendi Spiritum sanctum, volunta- tem videlicet, vt habet rationem potentie spira- tiue. D. Thomas verò loquitur hoc loco de prin- cipio quod, non verò de principio quo.

Pater est vnum prin- cipium, quod, Filius & Spi- ritus sancti, in eo tamen sit duo prin- cipia quo, cõ- paratione vtriusque personæ.

Circa responsonem ad quartum notandum est, hæc propositionem, Pater & Filius sunt vnum prin- cipium, quod est Pater, videri omnino concedendam, tamen D. Thomas renuere videatur eam con- cedere. Etenim relatiuum, quod, cum sit neutrum, refert principium subsistens Patri & Filio com- mune, nempe spiratorem: spirator autem est prin- cipium,

Pater & fi- lius sit vnum principium, quod est pa- ter, esse pro- positionem vram.

capitulum, quod est Pater, & quod est Filius: nec inde sequitur Filium esse Patrem, eod quod spirator, communicabile quid supposito Patris & Filij, & ex identitate duorum suppositorum: cum aliquo communicabili non sequatur identitas suppositorum inter se. Similis difficultas est de hac propositione, Pater & Filius sunt unus Deus, qui est Pater: quæ proculdubio est vera, pronomine, qui, referente Deum: nam vnus numero Deus, qui verè dicitur de Patre & Filio, re vera est Pater. Neque inde sequitur, Filium esse Patrem: quod ex identitate Patris & Filij cum natura diuina non sequitur identitas Patris & Filij inter se, propter communicabilitatem naturæ diuinæ.

Circa responsonem ad quintum aduerte, hanc, vnum principium Spiritus sancti est Pater & Filius, esse veram: tum quia principium Spiritus sancti supponit immediatè pro spiratore, cui conuenit, vt sit Pater, & Filius: tum etiam quia indistinctè & quasi vnica suppositione supponit pro Patre & Filio, tam si coniunctim, quam si diuisim spectentur, vt explicauimus.

DISPUTATIO VI.

Vtrum Pater, quatenus principium Filij, & Filius quatenus principium Spiritus sancti, sint plura principia.

Superest examinemus, an saltem quatenus Pater est principium Filij per intellectum, & Filius est principium Spiritus sancti per voluntatem, Pater & Filius sint plura principia. Pars, quæ affirmat, suadet potest. Primò, quia Pater & Filius sunt duæ personæ: & Pater producit generando Filium, per intellectum, Filius verò producit spirando Spiritum sanctum per voluntatem: ergo si eo modo spectentur, sunt plura principia.

Pars affirmans suadet. Primò.

Secundò.

Secundò, vt nomen substantiuum dicatur pluraliter, satis est pluralitas significati formalis ac suppositorum: atqui Pater & Filius sunt distincta supposita, & principium est nomen substantiuum, significatumque formale illius est diuersum in Patre, & Filio: quippe cum in Patre sit paternitas, aut potentia ad generandum, & in Filio sit spiratio, aut potentia ad spirandum: ergo sunt plura principia comparatione Filij & Spiritus sancti.

Tertiò.

Tertiò, si Filius, vt principium Spiritus sancti, & Pater non essent plura principia, sed vnum idemque principium, tunc Filius esset principium, quod est principium Filij quandoquidem esset illud vnu principium, quod est Pater & Filius, ac proinde esset principium sui ipsius, quod est absurdum.

Pars negans approbatur.

Pars nihilominus, quæ negat, vera est, nempe Patrem & Filium, eo modo spectatos, non esse plura principia secundum rem, sed vnum re, & plura solum virtute. Quæ probatur primò, quoniam in diuinis omnia sunt vnum, inter quæ non obstat relationis oppositio: sed Filius, vt est principium Spiritus sancti, & Pater, quæ Pater, non opponuntur relatiuè, vt art. 2. ostensum est; ergo eo modo spectati, non sunt plura principia, sed vnum re, & plura solum virtute. Secundò, principium est nomen substantiuum, & formale principij in Filio est spiratio actiua, aut vis ad spirandum, in Patre verò, comparatione Filij, est paternitas, aut potentia generatiua; sed spiratio actiua & paternitas vsq; spiratiua & potentia generatiua, non distinguuntur inter se, nisi virtute, vt ex hætenus dictis patet: ergo Pater & Filius sunt vnum principium secundum

rem, & plura virtute dicitur. Consequentia est manifesta, quia vt nomen substantiuum verè dicatur in numero plurali, prorsus requiritur pluralitas significati formalis. Tertiò, Filius est principium Spiritus sancti, quatenus est spirator, sed licet Filius, quæ Filius, distingatur realiter à Patre, attamè, quatenus spirator est, ab eo minime distinguitur realiter, sed solum virtute: ergo Pater & Filius vt principium Spiritus sancti, sunt vnu tantum principium secundum re, & plura solum virtute. Quartò confirmatur hoc ipsum ex Anselmo in lib. de Spiritu sancto. cap. x. vbi ait: Neque tamen duo constentur principia, vnum Patrem ad Filium, alterum Patrem & Filium ad Spiritum sanctum: sicut non credimus alium Deum Patrem de quo est Filius, & alium Deum Patrem & Filium de quo est Spiritus sanctus: quomnis de eodem Deo, sine de eodem principio, suo quisque modo sit, alter scilicet nascendo, alter procedendo.

Ad primum ergo argumentum in contrarium neganda est consequentia: tum quia licet Pater & Filius sint duæ personæ, pater tamen & spirator non sunt duæ personæ, sed idem secundum rem: Filius autem non est principium Spiritus sancti, nisi quatenus spirator est, quo pacto non distinguitur realiter à Patre: tum etiam quia significatum formale principij, in Patre & in Filio non distinguitur realiter, sed virtute dumtaxat, vt ostensum est: verò, vt nomen substantiuum verè enuncietur in numero plurali de aliquibus necessaria est illis pluralitas significati formalis. Propter has duas rationes principium Filij, creaturarum in diuinis non sunt etiam plura principia, sed vnum tantum.

Ex his patet quid respondendum sit ad secundum: significatum namque formale principij non est diuersum in Patre & Filio, nisi solum virtute. Adde quod licet Filius, quæ Filius, & Pater sint distincta supposita, non tamen Filius, quæ spirator, est & Pater: quod tamen necessarium erat, vt argumentum vim haberet.

Ad tertium dicendum est, Patrem & Filium, eo modo spectatos, esse vnum principium re, & plura virtute: quare quia solum conuenit Filio, vt sit principium Spiritus sancti, quoad rationem spiratoris: non verò quo ad rationem genitoris, quæ est solum in Patre, solumque virtute distinguitur à ratione spiratoris, non sequitur Filium esse principium sui ipsius.

QVÆSTIO XXXVII.

De nomine Spiritus sancti, quod est amor.

ARTICVLVS I.

Vtrum amor sit proprium nomen Spiritus sancti.

IRCA hunc articulum quæ diximus q. 27. art. 3. Quæadmodum in humanis, & propter vocabulorum penuriam, & quia quæ ad voluntatem spectant nos magis latent, quàm pertinentia ad intellectum, amor dicitur non solum actus voluntatis, quo formaliter diligimus, sed etiam terminus, seu qualitas, quam diligendo producimus: quoque in diuinis amor dicitur, non solum actus voluntatis, quo tres personæ denominantur formaliter diligere, sed etiam terminus à Patre & Filio diligendo productus, qui est persona Spiritus sancti: æquiuocè tamen. Amor ergo in hac secunda acceptione dicitur in diuinis personaliter, estque proprium